

HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARININ ULUSAL EĞİTİM SÜRECİNE KATILIMLARINDA YAŞANAN SİKİNTİLER

Emrin Çebi

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Çebi, Emrin, "Hindistan Müslümanlarının Ulusal Eğitim Sürecine Katılımlarında Yaşanan Sıkıntılar", Araştırma 69, İNSAMER, Haziran 2018.

Araştırma 69

Giriş

Hindistan'da 28 eyalet ve Birlik Bölgeleri olarak adlandırılan yedi bölge bulunmaktadır. Eyaletler kendi yönetim birimlerine sahipken Birlik Bölgeleri merkezî yönetim tarafından idare edilmektedir.¹

2011 nüfus sayımından elde edilen verilere göre Hindistan'da nüfusun %42,7'si okuma yazma bilmemektedir.² 2014 verilerine göre ülkede 1,4 milyon okul ve 230 milyon öğrenci bulunmaktadır.³ Hindistan'da okul sisteminde dört seviye vardır:

- 6-10 yaş arası, 1-5. sınıfları kapsayan ve *lower primary* olarak ifade edilen hazırlık ilköğretimi
- 6-8. sınıfları kapsayan ve *upper primary* olarak ifade edilen üst kademe ilköğretim
- 9-10. sınıfları kapsayan ve *lower secondary* olarak ifade edilen hazırlık ortaöğretimi

- 11-12. sınıfları kapsayan ve upper secondary olarak ifade edilen üst kademe ortaöğretimi⁴

Hindistan'da okul öncesi eğitim zorunlu değildir. Okul öncesi eğitim hizmeti veren özel okullar 18 aylık ila 3 yaş arası çocukları kabul etmektedir. Kreşler ise 3-4/4-5 yaş çocukları için iki kategoride faaliyet göstermektedir.⁵

Bağımsızlığından itibaren eğitimde gelişen bir süreç kaydeden Hindistan, 2007-2008'de düzenlediği ve 2015 hedeflerinin belirlendiği "Herkes İçin Eğitim (EFA)" kampanyası kapsamında 6-10 yaş çocukların okullaşmasıyla ilgili ortaya koyduğu hedeflerini %95 oranında gerçekleştirmiştir.⁶

Bağımsızlık sonrasında, dönemin İnsan Kaynakları Bakanlığı altında 29 Ağustos 1947'de Eğitim Bakanlığı kurulmuştur. 1960 ve 1968 yıllarında eğitimle ilgili ulusal eğitim planları

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

	Kamu Okulları		Özel Sektör Okulları	
	Devlet	Yerel Yapılar	Özel (Devlet Tarafından Fonlanan)	Özel (Devlet Tarafından Fonlanmayan)
Hazırlık ilköğretim	524.234	140.765	26.484	68.203
Üst kademe ilköğretim	219.451	59.961	22.742	63.748
Lise	42.119	11.582	27.053	36.252
Üst kademe lise	24.808	1.847	17.302	20.441
Toplam	810.612	214.155	93.581	188.644
	1.024.767		282.225	

Kaynak: "2014, Indian School Education System", Overview, s. 14.

Okullara Göre Öğrenci Sayısı				
Devlet	Kamu Okulları		Özel Sektör Okulları	
	Devlet	Yerel Yapılar	Özel (Devlet Tarafından Fonlanan)	Özel (Devlet Tarafından Fonlanmayan)
Hazırlık ilköğretim	43.324.000	24.827.821	4.649.347	8.099.485
Üst kademe ilköğretim	22.951.000	15.230.497	5.823.375	10.230.142
Lise	8.813.691	3.451.521	10.537.642	7.441.667
Üst kademe lise	10.890.079	1.290.192	16.144.037	7.932.526
Toplam	85.978.770	44.800.031	37.154.401	33.703.820
	130.778.801		70.858.221	

Kaynak: "2014, Indian School Education System", Overview, s. 15.

geliştiren hükümet, 2001 ve 2009 yıllarında da eğitim faaliyetlerindeki performansı arttırmak üzere birtakım yeni politikalar uygulamaya koymuştur.⁷ Son olarak 2012-2017 yıllarını kapsayan 12. Plan çerçevesinde de eğitim fırsatının toplumun bütün kesimlerine ulaştırılması ve eğitimin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir.⁸

Ülkede eğitim çalışmaları Eğitim Araştırma ve Talim Ulusal Konseyi (*The National Council for Educational Research and Training/ NCERT*) tarafından kontrol edilmekte olup bu konsey, eyaletlere ve merkezî yönetime eğitim konusunda kaynak bir yapı olarak işlev görmektedir.

NCERT'in görevleri arasında belli okullara destek ve teknik yardımda bulunmanın yanı sıra Eğitim ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'na da eğitim politikaları ve programları ile ilgili yardım ve tavsiyelerde bulunmak vardır.⁹

Ülkede eğitim dili İngilizce, Hintçe ve belli başlı yerel dillerdir. Bütün kırsal kesimlerde eğitim amacıyla merkezî okullar kurulmuştur. Bu okullar The Kendriya Vidyalaya olarak bilinen merkezî yönetime tabi olup İnsan Kaynakları Bakanlığı himayesindedir. Bir ders Hintçe olup diğerler dersler İngilizce verilmektedir. Bu okullar NCERT tarafından oluşturulan müfredatı ve

kitapları takip etmektedir. Bazı özel okullar ise Ortaöğretim Merkezi Kurulu (*Central Board of Secondary Education/CBSE*) müfredatını takip etmektedir.¹⁰

Bunun dışında Cambridge Okul Sertifikası yerini almak üzere Hindistan Ortaöğretim Sertifikası (*The Indian Certificate of Secondary Education/ICSE*) 1952’de Mevlana Abul Kalam Azad liderliğinde düzenlenen konferansı müteakip Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilmiştir. CBSE ve ICSE konseyleri okullarda kendi sınavlarını uygulamaktadır. Bu okullardaki ilk, orta ve lise dönemi toplam 12 yıldır. Bunlar yanında az sayıda okul da *Senior Cambridge* olarak bilinen Pakistan, Malezya, Singapur, Hindistan ve Jamaika’da yapılan genel eğitim sertifikası sınavı çerçevesinde Cambridge müfredatını takip etmektedir. Oldukça pahalı olan bu okullar toplumun üst gelir grubuna hitap etmektedir. Öte yandan az sayıda okul da normal müfredat dışında son yıllarda Türkiye’de de yaygınlaşan ve çocukların kendi kendilerine yetebilmeleri, bire bir kişiliklerine hitap eden bilgi ve becerilerini geliştirebilmeleri konusu çerçevesinde oluşturulmuş Montessori sistemini uygulamaktadır.¹¹

Hindistan’da her eyaletin kendi eğitim birimi vardır ve kendi oluşturdukları eğitim sistemlerini takip ederler. Müfredat, NCERT tarafından tanımlanan ulusal esaslara göre eyaletteki SCERT tarafından belirlenmektedir.¹²

Hindistan’da Müslümanların Eğitimi

Hindistan’da Müslüman nüfus 2011 yılında yapılan sayıma göre 172.245.158’dir. Bu nüfusun 88.273.945’i erkek, 83.91.213’ü kadındır. Kırsal bölgelerde yaşayanların sayısı 103.504.739, şehirlerde yaşayanların sayısı ise 68.740.419’dur.

Nüfus artış hızı Hindulara göre daha hızlı olan Müslümanların nüfusunun 2017 yılında 189 milyonu bulacağı tahmin edilmektedir. 1961’deki nüfus sayımında ülke nüfusunun %83,4’ü Hindu, %10,7’si Müslüman iken 2001’deki sayımda Müslüman nüfusun oranının %13,4’e çıktığı, Hindu nüfusun ise %80,5’e gerilediği görülmüştür.

Hindistan’da bütün azınlıkların kendi eğitim kurumlarını kurma ve idare etme hakları anayasanın 30(1) Maddesi ile garanti altına alınmıştır. Azınlıkların eğitim hariç sosyal durumlarını takip ile ilgili İnsan Kaynakları Bakanlığı altında Azınlıkların Eğitimi Ulusal İzleme Komitesi (*National Monitoring Committee on Minorities’ Education/NMCME*) 23 Aralık 2011 tarihinde kurulmuştur.¹³

Müslümanlar ve Hindular arasındaki eğitim düzeyindeki fark, bağımsızlıktan 1960’lara kadar olan dönemde daha azken sonraki süreçte git gide açılmıştır.¹⁴ Buna sebep olan durumlar derin araştırmalara ihtiyaç duyarken, Hindistan devleti azınlıkların eğitimi konusunda, özellikle de ülkedeki en büyük azınlık olan Müslümanların eğitimi konusunda, aradaki farkı kapatmak için belli çalışmalar ve projeler gerçekleştirmektedir.¹⁵

Bu çerçevede Kasım 2006’da “Hindistan Müslüman Toplumunun Sosyal, Ekonomik ve Eğitim Durumu” (*Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India/Sachar*) raporu olarak bilinen oldukça geniş kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır. Kısaca Sachar Raporu olarak bilinen bu rapor Andhra Pradesh, Karnataka, Uttar Pradesh, Rajasthan, Cammu Keşmir, Assam, Batı Bengal, Delhi, Kerala, Madhya Pradesh, Gujarat, Bihar ve Maharashtra bölgelerini kapsamaktadır.¹⁶

Bu rapordan yedi yıl sonra yayımlanan *The U.S. India-Policy Institute* isimli başka bir raporda Müslümanların bu yedi yıl içerisinde Sachar Raporu’nda eğitime dair belirtilen problemlerle ilgili bir gelişme kaydedemedikleri ifade edilmiştir.¹⁷ Bu duruma en büyük etkenin ekonomik sebepler olduğu belirtilmiştir. Çoğunluğu fakir olan Hindistan Müslümanları arasında çocuk işçi sayısı oldukça fazladır. Ayrıca içinde buldukları koşullar sebebiyle çocuklar da erken yaşta çalışma hayatına atılmak istedikleri için eğitim seçeneğini geri plana itmektedirler. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle eğitimlerine devam edemeyen Müslümanların kalifiye eleman olarak yetiştirmeleri de böylece mümkün olamamaktadır. Bu durum çocuk işçilerin sayısının artmasının başlıca sebeplerinden biridir.¹⁸

Kolejlere devam eden kesim arasında Müslümanlar en düşük oranlara sahiptir. 100 Müslüman öğrenciden sadece 11'i kolej eğitimi almaktadır. 2010'da yayımlanan bir raporda, okullaşmanın Müslümanların yaşadığı bölgelerde yavaş da olsa arttığı, bunda hükümet tarafından sağlanan mali desteğin etkili olduğu belirtilmektedir.¹⁹

2012 yılında Haydarabad'da bulunan Müslüman Eğitim Sosyal ve Kültürel Kuruluşu (*Muslim Educational Social and Cultural Organisation/ MESCO*), eğitimde geri kalmış yerler olan Uttar Pradesh, Haryana, Bihar, Jharkhand, Batı Bengal ve Assam gibi bölgelerde 50 model okul kurmayı teklif etmiştir. Bu, aynı zamanda Hindistan yönetiminin geri kalmış bölgelerde yetenekli çocuklara eğitim sağlama amaçlı geliştirdiği projesinin de bir parçasıdır. Bu projeye göre 6.000 model okul tüm ülke çapında belli bölgelerde en iyi şartlarda kurulacaktır. Bu projenin ilk adımı olarak 500 okulun kamu özel ortaklığı altında kurulmasına karar verilmiştir. MESCO bu çerçevede Kuzey Hindistan'da 50 okul açmıştır.²⁰

Müslümanların eğitim ve diğer konularda ilerleme kaydedemeyişinin en önemli sebebi olarak haklarıyla ilgili mücadelede birlik ve bütünlükten uzak oluşları ve seslerini duyurmaya yardımcı olacak organize yapılarının ve liderlerini olmayışı gösterilmektedir.²¹

Hindistan'da Müslümanların eğitime katılım oranlarının düşük olmasının ve bunun sonucu olarak geri kalmışlıklarının temelinde İngiliz sömürge dönemi uygulamaları bulunmaktadır. Bu dönemde Müslümanlar özellikle eğitimde bilinçli olarak saf dışı bırakılmışlardır. Bu sistemli dışlanmanın yanı sıra Müslümanlar da İngilizlerin açtığı okullara şüpheyle yaklaştıklarından eğitim konusunda herhangi bir talepte bulunmuşlardır. Bu durum Hindistan ve Pakistan ayrışmasından sonra Hindistan'daki Müslümanların uğradığı ayrımcılıkla daha da kronikleşmiştir.²²

Bugün Hindistan'da Müslümanlar tahmini sayıları 40.000 civarında olan medrese ve mekteplerde geleneksel eğitimlerini devam ettirmektedir. Bu medreselerin birçoğunun kökeni, Hindistan'da Müslümanların yönetimde olduğu Babür İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır.²³

Hindistan Müslümanlarının günümüzde de eğitime yaklaşımları İngiliz sömürge dönemindeki çekinceleriyle paraleldir. Aynı kaygılarla modern seküler eğitime mesafeli durduklarından ulusal eğitim sürecine katılımları oldukça sınırlıdır. Ayrıca zaman zaman maruz kaldıkları kitlesel şiddet sebebiyle de özellikle kız çocuklarını okula göndermek istememektedirler. Bunlar dışında yaşadıkları kırsal bölgelerde okul olmaması da ulusal eğitim sistemine katılımları önündeki engellerden biridir. Yine zayıf ekonomik koşulları dolayısıyla eğitimden çok çalışmaya yönelmeleri, bu oranın düşük kalmasında etkindir. Kısacası hem maddi şartlar hem de toplumsal tedirginlikler Müslümanların okullaşma oranına yansımaktadır.²⁴

Müslümanların yükseköğretime katılımları da ülkedeki diğer dinî gruplara kıyasla çok düşüktür. Her 100 Müslüman'dan sadece 11'i yükseköğretime katılırken bu rakam Hindular ve Hristiyanlar arasında daha yüksektir. Buna sebep olarak Müslümanların özellikle yükseköğretim için gerekli eğitim altyapısına sahip olmayışları ve diğer sosyal problemler gösterilirken onların yükseköğretim yerine daha genelgeçer şeylere önem verdiği eleştirisi de yapılmaktadır.²⁵

Müslümanların yaşadığı bölgelerden olan Kerala okuma yazma oranında başı çekerken daha sonra sırasıyla Goa, Tripua, Mizoram, Himachal Pradehs, Maharashtra ve Sikkim gelmektedir.²⁶

Müslümanların 1999-2000 arasında %32 olarak tahmin edilen geri kalmışlık değerleri, bu rapora göre 2004-2005 yılları arasında %41, Hindularınki ise %43'tür.²⁷

Hindistan'da Müslümanların ülke karşıtlığıyla suçlanmaları ve bu durumun yol açtığı baskılar, varlıklarını ulusal bünye içerisinde idame ettirmelerinde problemler yaratmaktadır. Bu ise, Müslüman öğrencilerin okullara kabulde çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına ve ayrımcılığa maruz kalmalarına yol açmaktadır.²⁸

Hindistan Müslümanları genellikle güvenlik endişesiyle gettolarda kapalı bir hayat sürmektedir. Bu da onların ihmal edilmesini kolaylaştıran etkenlerden biridir.²⁹

Topluluklar	Nüfusa Oranı (%)		Okuma Yazma Oranı (%)	
Müslümanlar	12,4	59,1	26.484	68.203
Hristiyanlar	2,3	80,3	22.742	63.748
Sihler	1,9	69,4	27.053	36.252
Budistler	0,8	72,7	17.302	20.441
Zoroastrianlar (Mecusiler)	0,007	97,9	93.581	188.644

Kaynak: <http://mhrd.gov.in/educational-development-minorities>

Müslümanların fakirlik sebebiyle çocuklarını çalışmaya yönlendirmeleri, çocukların eğitimlerini yarıda bırakmalarının en temel nedenidir. Özellikle kız çocukların çalışma amaçlı okul bırakma oranlarının çok daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Hindistan'daki çocuk işçi oranlarının Müslümanlar arasında diğer topluluklardan daha fazla olduğu belirtilmektedir.³⁰

Okullaşmadaki bu düşük oran üzerinde Müslümanların iş hayatında karşılaştığı ayrımcılık da etkilidir. Özel sektörde veya kamudaki işlerde yaşadıkları ayrımcılık, eğitime itibarlarının azalmasına sebep olmaktadır.³¹

Yine Müslümanların yaşadığı bölgelerde kaliteli devlet okulların sayısının oldukça az olması, ailelerin çocuklarını okula gönderme konusundaki tutumunu etkilemektedir.³² Ülkede kızlara yönelik özel okulların sayısı da çok azdır. Mevcut olanlarda da Müslümanları hedef alan herhangi bir saldırı söz konusu olduğunda, aileler çocuklarının zarar görmesinden endişe ettikleri için, çocukları okuldan alabilmektedir.³³ Yine yatılı okul olmaması yahut Müslüman öğrencilere kiralık ev verilmemesi gibi hususlar da eğitime etki eden faktörler arasında belirtilmiştir.³⁴ Okul kitaplarında kendi dinî ve kültürel kodlarına zıt unsurların bulunması, Müslüman aileleri çocuklarını okula gönderme konusunda çekimser bırakan bir diğer unsurdur. Okulların çoğunda Müslüman çocuklara olduğu kadar Müslüman öğretmenlere karşı da olumsuz bir tavır söz konusudur. Okul yönetimlerinin haksız uygulamalarından maaş ödemelerine kadar geniş bir skalada hak ihlallerine maruz kalan Müslüman öğretmenler için bir diğer önemli sorun da Hin-

du ailelerin çocuklarını Müslüman öğretmenlerin çalıştığı okullara göndermek istememesidir.³⁵

2001'de Müslümanların okuma yazma oranı %59,1 olarak tespit edilirken bu oran Hindistan genelinde %65,1 olmuştur. 2001'de yapılan nüfus sayımında Ortalama Öğrenim Süreleri (*Mean Years of Schooling/MYS*) oranı tespitlerinde 7-16 yaş arasında MYS oranı en düşük topluluk Müslümanlar çıkmıştır.³⁶

Sachar Committee'nin hazırladığı rapora göre 6-14 yaş arasındaki Müslüman çocukların dörtte biri ya hiç okula başlamamış ya da okulu bırakmıştır. 17 yaş üstü çocukların *matriculation* olarak bilinen üniversiteye hazırlık babında eğitim gördükleri kolejlere katılım oranları da %17 ile ülke ortalaması olan %26'nın altındadır. Ayrıca ortaokulu bitiren çocukların sadece %50'si lise eğitimine devam etmektedir. Bu oranın ülke ortalaması %62'dir. Yine bu raporda Müslüman kız çocuklarının özellikle kırsal kesimlerde eğitime katılımlarının çok düşük olduğu belirtilmiştir.

Rapordaki bir diğer veriye göre Hindistan'da bir çocuk ortalama dört yıl ilköğretime devam ederken Müslüman çocuklar arasında bu süre daha kısadır. Müslüman çocukların eğitim alma süreleri ile ilgili benzer durum bütün eyaletlerde gözlemlenmekle birlikte özellikle Batı Bengal ve Uttar Pradesh bölgelerinde daha fazladır.³⁷

Hindistan'da Müslümanların çocuklarını mektep ve medreselere göndermeyi tercih etmelerinin bir diğer önemli sebebi de yaşadıkları bölgelerdeki devlet okullarının yetersiz oluşudur. Hindistan yönetimi okul eksikliğini medreselere fen

bilimleri gibi dersler için öğretmen tayin ederek kapatmayı hedeflese de öğretmen sayısının yetersizliğinden ötürü 2006 yılına kadar bu konuda bir gelişme sağlanamamıştır.³⁸

Müslümanların okullaşma oranlarının düşük olmasının bir başka önemli sebebi de Urduca eğitim veren okulların sayısının oldukça az olmasıdır. Urduca Karnataka, Andhra Pradesh, Maharashtra gibi bölgelerde önemli bir nüfus tarafından konuşulmaktadır.³⁹

Hindistan'ın ikinci büyük eyaleti olan Maharashtra'da Urduca eğitim veren 4.785 okul bulunmaktadır.⁴⁰

Müslümanların eğitim dilinin Urduca olduğu okullara yoğunlaşmasının Hindistan resmî eğitim sistemine katılımlarını olumsuz etkilediği yönünde bazı yorumlar bulunmaktadır. Zira bu okullarda eğitim gören çocuklar ülkedeki eğitim kurumlarında yaygın olarak kullanılan Hintçe ve İngilizceyi ikinci ve üçüncü dil olarak öğrendiklerinden bu dillerde okuma yazmada yeterli seviyeyi yakalamakta zorlanmaktadırlar. Dil konusunda yaşadıkları sorunlar sebebiyle de eğitimlerini devam ettirme konusunda isteksiz davranmaktadırlar.

Andhra Pradesh, Karnataka, Tamil Nadu gibi bölgelerdeki Müslümanların ve diğer azınlıkların yükseköğretime devam edebilmeleri için buralarda bazı enstitüler açılmıştır. Fakat maddi imkânsızlıklardan dolayı pek çok çocuk bu enstitülere devam edememektedir.⁴¹

Keşmir

Jammu-Keşmir, Hindistan'da eğitimin bütün seviyelerde herkese ücretsiz olduğu tek eyalettir. Ancak buna rağmen okuma yazma oranı bütün Keşmir'de %54'ler seviyesindedir. Bu oran Hindistan genelinde %65'tir. Srinagar bölgesi hariç Keşmir vadisindeki okuma yazma oranı %41'dir. Bu oran kadınlar arasında %30'un altındadır. Eyaletin Jammu bölgesi ise %77 ile Hindistan genelindeki en yüksek okuma yazma oranına sahip yerlerden biridir. Keşmir ayrıca her 1.000 kişiye düşen okul sayısı açısından da Hindistan'ın en iyi değerlerine sahip bölgesidir.⁴²

Keşmir'de modern anlamdaki ilk eğitim kurumu 1880 yılında erkek çocuklar için kurulmuştur. Başlangıçta *Church Mission Society Boys School* adıyla kurulan bu okul, sonraları okulun müdürü misyoner Tyndale Biscoe'nin ismiyle anılmaya başlamıştır. Okulda öncelikle Hindu kast sisteminin en tepesinde olan 250 civarında Brahma Hindu ailenin erkek çocukları eğitim almıştır. 1890 yılına gelindiğinde yine İngiliz kilise misyonundan bir kadının girişimiyle başlangıçta 17 öğrencisi olan bölgenin ilk kız okulu açılmıştır. Bu süreçte okullarda öğretmenlik yapabilecek yerel kadın öğretmenlerin eğitimi için de girişimler başlatılmıştır.

Keşmir Müslümanları arasındaki modern anlamdaki okullaşma ise 1899 yılında Mirwaiz Molvi Rasool Shah'ın Keşmir'deki Müslümanların hem dinî eğitimleri hem de okuma yazma öğrenmeleri için *Anjuman-ı Nusratul Islam* adında bir eğitim kurumunu hizmete açmasıyla başlamıştır. Dönemin mihracesinden az da olsa destek alan Mirwaiz Molvi, okulda dinî eğitimin yanı sıra seküler eğitim de vermiş ve bu okullar Keşmir genelinde hızla yayılmıştır.

“Keşmir Aslanı” olarak da bilinen Şeyh Muhammed Abdullah, o dönemin -modern anlamda eğitilmiş birkaç Müslüman'ından biridir. Kendisi, kimya alanında yüksek lisans yapma hakkını kazanan ilk Keşmirli Müslüman'dır. Daha sonra doktora yapmak üzere İngiltere'ye gitmek isteyen Muhammed Abdullah'ın bu girişimi Jammu-Keşmir yönetimi tarafından engellenmiştir. Şeyh Muhammed Abdullah, 1931'de Müslümanların maruz kaldığı ayrımcılığa karşı düzenlenen gösterilere de öncülük etmiştir.

1947'deki Hindistan-Pakistan ayrışmasından sonra Keşmir sınırları içerisinde 2.158 eğitim kurumu kalmıştır. 1960 yılına gelindiğinde Keşmir'de 5.133 ilkokul, 1.354 ortaokul, 559 lise, 19 teknik okul ve 9 kolej bulunmaktaydı. 1965 Pakistan-Hindistan Savaşı sonrası oluşan Kontrol Hattı sonucu birçok insanın yerinden olduğu bölgede eğitim sistemi de sekteye uğramıştır. 1970'lerle birlikte Jammu-Keşmir yönetimi kendi eğitim kuruluşunu oluşturmuş, 1980'lerde bölgedeki eğitim sistemi daha da iyileşmiştir. Fakat ekonomik olarak yeterli gelişmeyi kay-

dedemeyen bölgede eğitimli işsizlerin sayısı bir hayli artmıştır. Ayrışmadan sonraki süreçte Keşmir’de isyanlar çıkmış, oluşan huzursuz ortamın etkileri okullara da yansımıştır. Bu dönemde birçok okul ciddi zarar görmüştür.⁴³

Keşmir’de bugün halen devam eden isyanlar ve hükümet baskıları sebebiyle eğitim faaliyetleri sık sık kesintiye uğramaktadır. Son olarak 8 Temmuz 2016’da önemli bir direniş grubunun genç lideri Burhan Wani’nin öldürülmesiyle başlayan olayların ardından eğitime ara verilmiş ve Ekim 2016’ya kadar -109 gün boyunca- okul-

lar kapalı tutulmuştur. Bu dönemde bölgedeki yedi büyük okul Hindistan güçleri tarafından üs haline getirilmiştir.⁴⁴

2016-2017 eğitim-öğretim yılında 84.811 öğrencinin okullara kayıt yaptırdığı Keşmir’de olaylar sırasında 24 köy okulu yakılmıştır.⁴⁶

Keşmir’de yükseköğrenime devam etmek isteyen ve buna imkân bulan öğrenciler Jammu Üniversitesi, Keşmir Üniversitesi, İslam Üniversitesi, Baba Ghulam Shah Badhshah Üniversitesi, Shri Mata Vaishno Devi Üniversitesi gibi belli başlı üniversiteleri tercih etmektedir.⁴⁷

Sonnotlar

- ¹ V. Sasi Kumar, “The Education System in India”, <https://www.gnu.org/education/edu-system-india.html>
- ² Amitabh Sinha, Sagnik Chowdhury, “42.7 percent Muslims Illiterate, says Census”, (1 Sep., 2016) <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/muslim-illiteracy-rate-india-census-report-education-3006798/>
- ³ Rob Lynes, “Indian School Education System An Overview”, British Council, (December 2014), https://www.britishcouncil.in/sites/default/files/indian_school_education_system_-_an_overview_1.pdf, s. 6.
- ⁴ Kumar, “The Education System in India”.
- ⁵ Lynes, “Indian School Education System An Overview”.
- ⁶ Lynes, “Indian School Education System An Overview”, s. 6.
- ⁷ Lynes, “Indian School Education System An Overview”.
- ⁸ Lynes, “Indian School Education System An Overview”, s. 10.
- ⁹ Lynes, “Indian School Education System An Overview”, s. 16.
- ¹⁰ Kumar, “The Education System in India”.
- ¹¹ Kumar, “The Education System in India”.
- ¹² Kumar, “The Education System in India”.
- ¹³ “Educational Development of Minorities; Overview”, Ministry of Human Resource Development Government of India, (May 06, 2015), <http://mhrd.gov.in/educational-development-minorities>
- ¹⁴ Sachar Committee Report, “Social, Economic and Educational Status of the Muslim Community of India”, Prime Minister’s High Level Committee Cabinet Secretariat, Government of India, (November 2016), http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/sachar_comm.pdf, ss. 5266.
- ¹⁵ “Educational Development of Minorities; Overview”.
- ¹⁶ *Sachar Committee Report*, s. iii.
- ¹⁷ Brianna Sacks, “Education for the Voiceless: India’s Muslim Students Still Ignored and Underserved”, *Huffpost*, http://www.huffingtonpost.com/brianna-sacks/muslim-students-india_b_5253276.html
- ¹⁸ Sacks, “Education for the Voiceless...”.
- ¹⁹ Sacks, “Education for the Voiceless...”.
- ²⁰ “MESCO to Set up Model Schools Across the Country”, *The Hindu*, (Agu. 29, 2012), <http://www.thehindu.com/news/cities/Hyderabad/mesco-to-set-up-model-schools-across-the-country/article3834725.ece>
- ²¹ Sacks, “Education for the Voiceless...”.
- ²² Tasneem Shazli&Sana Asma, “Educational Vision of Muslims in India: Problems and Concerns”, *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, (March 2015), [http://www.ijhssi.org/papers/v4\(3\)/Version-3/E0433021027.pdf](http://www.ijhssi.org/papers/v4(3)/Version-3/E0433021027.pdf), s. 25.
- ²³ Shazli&Asma, “Educational Vision of Muslims...”, s. 25.
- ²⁴ Shazli&Asma, “Educational Vision of Muslims...”.
- ²⁵ Kanchan Srivasta, “Only 11 in 100 Muslims Take up Higher Education”, (Feb. 5, 2013), <http://www.dnaindia.com/mumbai/report-only-11-in-100-muslims-take-up-higher-education-1796343>
- ²⁶ Rob Lynes, “Indian School Education System An Overview”, (December 2014), s. 9.
- ²⁷ *Sachar Committee Report*, s. 6.
- ²⁸ *Sachar Committee Report*, s. 12.
- ²⁹ *Sachar Committee Report*, s. 14.
- ³⁰ *Sachar Committee Report*, s. 15.
- ³¹ *Sachar Committee Report*.
- ³² *Sachar Committee Report*, s. 16.
- ³³ *Sachar Committee Report*.
- ³⁴ *Sachar Committee Report*.
- ³⁵ *Sachar Committee Report*, s. 16.
- ³⁶ *Sachar Committee Report*, s. 55.
- ³⁷ *Sachar Committee Report*, s. 56.
- ³⁸ *Sachar Committee Report*, s. 79.
- ³⁹ *Sachar Committee Report*, s. 80.
- ⁴⁰ Sacks, “Education for the Voiceless...”.
- ⁴¹ *Sachar Committee Report*, s. 247.
- ⁴² Rayees Ahmad Ganie&Towseef Mohi Ud Din, “Impact of Insurgency on Education in Kashmir”, *Journal of Education and Practice*, (2015), <http://files.eric.ed.gov/full-text/EJ1083854.pdf>, s. 82.
- ⁴³ Ganie& Mohi Ud Din, “Impact of Insurgency ...”, ss. 83-85.
- ⁴⁴ Ashiq Hussain, “Education in Kashmir faces another challenge: Almost 20 schools burnt in unrest”, (Oct. 26, 2016), <http://www.hindustantimes.com/india-news/education-in-kashmir-faces-another-challenge-the-burning-of-schools/story-SM6iR9AGozKgyTgfv4PhK.html>
- ⁴⁵ “Kashmir unrest: Education sector badly affected”, says report, (Jan. 10, 2017), <http://indianexpress.com/article/education/kashmir-unrest-education-sector-badly-affected-says-report/>
- ⁴⁶ James Collins, “Education in Kashmir an Unlikely Victim of Conflict”, (Nov. 23, 2016), [https:// borgenproject.org/education-in-kashmir-an-unlikely-victim-of-conflict/](https://borgenproject.org/education-in-kashmir-an-unlikely-victim-of-conflict/)
- ⁴⁷ “Kashmir unrest: Education sector badly affected”.